

УДК 323.1 (477)

Луцишин Галина Іванівна
доктор політичних наук, доцент, професор
кафедри політології та міжнародних відносин,
Національний університет "Львівська політехніка"
e-mail: l_halyna@ukr.net

ПРОБЛЕМА ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ПОДІЛУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА РЕГІОНАЛЬНІЙ ТА ЕТНОМОВНІЙ ОСНОВАХ

У статті розглянуто проблему подолання соціально-політичного поділу українського суспільства на регіональній та етномовній основах. Обґрунтовано, що соціополітичний поділ (за умови його ескалації) може спровокувати розкол нації, який має два аспекти – зовнішній (зумовлений геополітичними чинниками) та внутрішній (зумовлений історичними, культурними, релігійними, мовними та ін. чинниками). Визначено, що необхідними для об'єднання українського суспільства є консолідація політичної еліти, дійові політичні інститути та інститути громадянського суспільства, зміцнення загальнонаціональної ідентичності.

Ключові слова: соціально-політичний поділ суспільства, розкол нації, національна консолідація, громадянське суспільство, національна ідентичність.

Луцишин Галина Іванівна, доктор политических наук, доцент, профессор кафедры политологии и международных отношений, Национальный университет "Львовская политехника"

Проблема преодоления социально-политического разделения украинского общества на региональной и этноязыковой основах

В статье рассмотрена проблема преодоления социально-политического разделения украинского общества на региональной и этноязыковой основах. Обосновано, что социополитическое разделение (при условии его эскалации) может спровоцировать раскол нации, который имеет два аспекта – внешний (предопределенный геополитическими факторами) и внутренний (предопределенный историческими, культурными, религиозными, языковыми и др. факторами). Ведущую роль в объединении украинского общества может сыграть консолидация политической элиты, действенные политические институты и институты гражданского общества, укрепление общенациональной идентичности.

Ключевые слова: социально-политическое разделение общества, раскол нации, национальная консолидация, гражданское общество, национальная идентичность.

Lutsyshyn Halyna, D.Sc. in Political Science, associate professor, Professor of the political science and international relations chair, Lviv Polytechnics National University

The problem of overcoming a social and political division of the Ukrainian society by region, ethnicity and language

The article deals with the problem of overcoming a social and political division of the Ukrainian society by region, ethnicity and language. Having intensified during the years of its independence, the existing social and political division of the Ukrainian society suggests that the government's ethnic and national policy is ineffective, points to a segmental awareness of individuality and a conflict of interests of social and political groups, a stronger institutional representation etc. Today, the political elite fails to utilize the nation-consolidating potential and often ignores the objective of social, political and national consolidation of the society, enhances the imbalances in the system of values and standards, exacerbates interethnic relationships. In contemporary conditions, Ukrainian citizens from different regions have a different understanding of the past and the future development of their country, give preference to different political and geopolitical vectors. That Ukraine did not have statehood has made more complicated the evolution of sustainable national identification factors of the Ukrainian society, ultimately limited the natural development of interethnic and intergovernmental relationships and their impact on the formation of a nation, conditioned peculiar types of regional identity to a great degree. Remaining immature in most regions, the ethnic foundation of the national identity prevents the Ukrainian political nation from consolidation.

It has been substantiated that the social and political division may, if escalated, provoke a nation's breakup which has two aspects – external (lack of the nation's unity is caused by certain geopolitical factors, interference of other countries or organizations in the constitution of the nation) and internal (by historical, cultural, religious, language-related, mental and other factors). Today, the breakup between the west and east can be witnessed in Ukraine as it correlates with language-related and geopolitical reference points of Ukrainian citizens.

The current social and political division of the Ukrainian society has been strengthened by internal political factors such as inferior public governance, ethnic and political management has failed to eliminate discontent of both the title ethnics and national minorities by developing their national cultures, and they have an increasing sense of neglect and humiliation. Unfortunately, most political solutions, official documents and declarations intended to promote national consolidation fail to achieve their functions and are of formal nature in that they fail to assist in overcoming regional disproportions and disintegration of the regions.

Today, the ethnic and regional division is also based on the language because lingual conduct is the most prominent factor of regional differentiation. A further development of these tendencies poses a threat of having the existing ethnic and cultural differences between the regions transform themselves into an institutionalized territorial and political demarcation. When forming a language policy, the state should proceed from that the problem of protection of national minorities' languages should not threaten the national identity and national consolidation of Ukraine. This condition should be of top priority in the society that has set out for national consolidation instead of a breakup of the nation. It is improper and useless to treat national minorities' languages as an aspect of their 'survival'.

It has been demonstrated that the social and political division of the Ukrainian society is also strengthened by external political factors such as the policy of Russia, which creates social and political organizations that raise territory claims against Ukraine; uses the dominant position of the Russian satellite and broadcast television in southern and eastern oblasts of Ukraine to reinforce pro-Russian sentiment among the population of these regions; promotes a negative attitude to the EU and NATO; creates centers of tensions over language-related and national issues, makes military intervention etc. Introduction of dual citizenship also has negative effects such as the exacerbation of interethnic relationships, a shift in the national identity or promotion of dual national identity.

For national consolidation, it is crucial today to create a new system of values of the Ukrainian society, a nationwide idea which can consolidate the Ukrainian society. Of course, it is both unreasonable and ineffective to treat an individual factor as primary to national consolidation because national consolidation is a comprehensive and systemic process. National consolidation should be primarily founded on spiritual, social and moral values.

The Ukrainian society can consolidate provided there is ethnic, social and national consensus – an agreement between policy actors on national matters based on fundamental values and standards that are common to all mainstream social and political groups of the society. National consolidation may evolve top down and vice versa, bottom up, as initiated by the people in the context of a developed civil society. During national consolidation of the contemporary Ukrainian society, it is important to create conditions for the establishment of institutions of political power and civil society which can maintain territorial integrity and unity of the country and guarantee its sustainable development.

The consolidation of the Ukrainian society requires a number of transformations in the humanitarian area. These include developing integrative humanitarian policy intended to create a single political nation, the national identity; creating a single information space; resolving the language issue; reinforcing community ties between Russian- and Ukrainian-speaking regions. It is only when and if all internal and external political factors of the national consolidation of the Ukrainian society are taken into account comprehensively that an effective national strategy of consolidation can be developed and a sustainable development of nation building can be secured.

Key words: social and political division of the society, nation, breakup of the nation, national consolidation, civil society, national identity

Як свідчить світова практика, більшість суспільств характеризується численними протиріччями, які проявляються у його поділах на різні групи. Причини цих поділів можуть бути найрізноманітніші: економічні, релігійні, мовні, етнічні, ідеологічні, культурні тощо. Проблема соціально-політичного поділу є актуальною для сучасної України, яка отримала у спадок багато проблем, що ускладнюють досягнення національної консолідації. Зокрема, це історичний розвиток регіонів України у складі різних країн, етнокультурна та мовна фрагментованість, конфесійна гетерогенність, різні зовнішньополітичні орієнтації регіонів, значні соціально-економічні розбіжності між ними, використання міжрегіональних відмінностей у політичних технологіях, слабкість політичних та соціальних інститутів. Проблема роз'єднаності та дезінтеграції, перед якою постала Україна, довгий час не вирішується, політична еліта не використовує націєоб'єднавчого потенціалу та ігнорує завдання соціально-політичної консолідації суспільства. Тому в українському суспільстві розбалансована ціннісно-нормативна система, загострюються міжнаціональні відносини, існує соціально-політичний поділ на етномовній основі, який є тривалим у часі та підкріплений певними політичними інститутами.

Актуальність статті зумовлена перш за все тим, що наявний соціополітичний поділ українського суспільства за час незалежності зростає, що підтверджує низьку ефективність державної етнологічної політики, спостерігається сегментарне усвідомлення своєї окремішності, протиставлення інтересів соціополітичних груп, посилення інституційного представництва.

Сучасні західні науковці значну увагу приділяють аналізу проблем соціально-політичних поділів суспільств, зокрема особлива увага акцентується на таких чинниках, як політичні, релігійні, економічні. Для багатьох європейських держав актуальними залишаються проблеми кризи національної ідентичності, посилення дезінтеграційних настроїв окремих етнічних меншин, послаблення національної консолідації проблемами міграції, сепаратистськими рухами. Соціокультурні зміни, які породжуються імміграцією, етнічними та релігійними конфліктами, трансформаційними процесами, змушують суспільство шукати найприйнятніші варіанти національної співпраці.

Особливу увагу проблемі соціально-політичних поділів на регіональній та етномовній основах приділяють сучасні українські вчені: О. Дергачов, Ю. Римаренко, А. Романюк, І. Кресіна, В. Крисаченко, А. Колодій, О. Картунов, А. Круглашов, М. Степико, С. Федуняк та ін. Актуальними є і праці зарубіжних науковців: Г. Алмонда, Б. Андерсона, Дж. Пауелла, К. Сторма, Р. Далтона, С. Ліпсета, С. Роккана та ін.

Аналіз наукової літератури показав, що, незважаючи на актуальність, дуже мало уваги приділяється проблемі подолання соціально-політичного поділу на регіональній та етномовній основах. Дослідження вказаної проблематики потребує комплексного та системного вивчення, а тому важливими є сучасні наукові дослідження перспективи консолідації українського суспільства, її політичних та етнологічних аспектів.

Мета статті – визначити та проаналізувати проблему подолання сучасного соціально-політичного поділу українського суспільства на регіональній та етномовній основах.

Після проголошення незалежності перед українською елітою постала проблема національної консолідації як запоруки існування державності у довготривалій перспективі. За двадцять років української незалежності процес національної консолідації в Україні так і не набув системного та цілісного характеру, а є лише фрагментарним та ситуативним. Результати досліджень показують, що в Україні основним джерелом міжрегіональних протиріч є питання зовнішньополітичних орієнтацій та ставлення до історичного минулого. Практика свідчить, що соціополітичний поділ, за умови його ескалації, може спровокувати розкол нації, який має два аспекти – зовнішній та внутрішній. Зовнішній аспект означає роз'єднаність нації, яка зумовлена певними геополітичними чинниками; спостерігається втручання інших держав чи організацій в конституювання нації. Внутрішній аспект розколу нації часто зумовлений історичними, культурними, релігійними, мовними, ментальними та ін. особливостями. Також національний розкол може мати відкриту або латентну форми. В Україні можна спостерігати перехід від латентного розколу між Заходом і Сходом, який корелює із мовними, церковно-конфесійними та геополітичними орієнтирами громадян України до відкритого.

За даними опитування, яке проводив ЦСД "Софія" у 2006 році, практично половина (48,1 %) опитаних вважали, що політичний розкол і конфлікти між окремими регіонами України зумовлені боротьбою різних бізнес-еліт за владу. Ще 14,4 % респондентів вважали, що розкол і конфлікти зумовлені боротьбою Росії та США за вплив на Україну. І тільки кожен п'ятий (19,7 %) опитаний убачали причину розколу в розбіжності політичних інтересів населення окремих регіонів [2, 48].

Однією з причин дезінтеграційних процесів є історичний розвиток України. Історія українців формувалася в умовах поділу на окремі землі та регіони, кожний з яких мав свою соціально-економічну та етнокультурну специфіку. Те, що Україна не мала власної державності, ускладнило формування сталих національних ідентифікаційних чинників українського суспільства, гранично обмежило природний розвиток міжетнічних та міждержавних відносин та їх вплив на творення нації, зумовило значною мірою особливі типи регіональної ідентичності. Незрілість етнічної основи національної ідентичності в більшості регіонів не дає можливість консолідувати українську політичну націю.

В сучасних умовах українські громадяни з різних регіонів по різному розуміють минуле та бачать майбутній розвиток країни, надають перевагу різновекторним політичним та геополітичним спрямуванням. Найбільш яскравим і драматичним проявом загострення політичного процесу і зіткнення різних типів політичних ідентичностей в Україні стали президентські вибори 2004, які не лише чітко окреслили межі політичних регіонів України, а й заклали суттєвий конфліктний потенціал. Виборчі кампанії 2004, 2006, 2007, 2010, 2012 рр. показали, що тема "двох Україн" активно експлуатується політиками. В результаті відбулось значне посилення регіоналізації електоральних симпатій, суспільних протиріч довкола мовних, релігійних, етнокультурних цінностей. Результати соціологічних досліджень також свідчать про посилення дистанційованості серед представників різних національностей, зростає відчуженість населення різних регіонів. В основу етнорегіонального поділу покладено також мовну ознаку, адже мовна поведінка є найбільш помітним чинником регіонального розмежування. Подальший розвиток цих тенденцій несе в собі небезпеку переростання існуючих етнокультурних відмінностей між регіонами в їх територіально-політичне розмежування, закріплене на інституційному рівні.

Як наголошує О.Дергачов, український політикум ще повністю не відійшов від досвіду минулого, а структуризація політичних сил значною мірою відбувається на протиставленні одних соціокультурних сегментів іншим, що, звісно, не сприяє національній консолідації. Також на внутрішній консолідованості позначається і низький розвиток політичної культури та національної толерантності [3, 52]. Загрозою для національної консолідації України науковці називають і соціально-економічну дезінтеграцію регіонів України, також додаються і значні соціальні диспропорції, адже соціальні стандарти мають бути уніфіковані для усіх областей України. В контексті обговорення проблеми національної консолідації України не можна оминати і питання формування моделі ефективного державного управління, зокрема, коли мова йде про формування органів центральної та регіональної влади.

Український дослідник О.Вишняк, проаналізувавши чотирнадцять репрезентативних національних опитувань Інституту соціології НАН України в 1994-2008 роках за більш ніж 100 зіставними показниками у п'яти політичних регіонах України дійшов висновку, що за усі роки незалежності українців розділяли лише два питання – російська мова та весь комплекс проблем відносин з Росією [1, 114]. Поляризацію громадян стосовно їхнього ставлення до надання російській мові статусу другої державної, яку фіксують соціологічні дослідження, засвідчують і результати загальнонаціональних виборів в Україні. Надання російській мові статусу другої державної є політичним ризиком суспільно-політичної дестабілізації в країні. Також негативними наслідками можуть бути: посилення фрагментації національного культурно-комунікативного простору; поглиблення мовного розриву між містом та селом; поступова регіоналізація ринків освітніх послуг. Дослідники мовної політики в Україні О.Куць та В.Заблоцький у своїй монографії "Мовна політика в Україні: аналіз та впровадження", звертають увагу й на ту обставину, що "надання російській мові в Україні статусу другої державної етнічним росіянам за наявності поруч їхньої етнічної батьківщини завжди буде посилювати етнополітичну напругу та сепаратистські настрої в суспільстві, і, звичайно, напругу між двома суверенними державами – Україною

та Російською Федерацією" [5, 110]. Формуючи мовну політику в державі необхідно виходити з того, що проблема захисту мов національних меншин не повинна бути загрозою для національної ідентичності і національної консолідації України. Ця умова має бути першочерговою в суспільстві, яке спрямоване на національну консолідацію, а не розкол нації. Визнання мов національних меншин приходить власне на культурному рівні, тому що мова меншини, їх історія, чи їх діалекти є загальноукраїнською культурною спадщиною, виступають гарантими продовження "історії" певної території і, отже, є презентацією культурного надбання усього народу. Розгляд мов національних меншин як аспект їхнього "виживання", є недоречним і безперспективним.

Як наголошує А. Колодій, важливим є процес консолідації української нації навколо загальнонаціональної ідеї. Певні проблеми у цьому питанні викликає і ідеологічна одновимірність мислення українців. І хоча тоталітарної ідеології радянських часів уже не існує, однак деякі громадяни ще її підтримують, про що свідчать результати соціологічних опитувань, за якими в Україні понад 12 % населення вважають себе "радянськими людьми". Як пише А. Колодій, "радянські люди" – громадяни, які замість соціально-етнічної ідентичності обрали політико-ідеологічну. Найбільше так званих "радянських людей", "денаціоналізованих" людей на Сході України (10–12 %) і дещо менше в центральних областях України. Досвід показує, що витіснення з масової свідомості стереотипів тоталітарної ідеології є тривалим та складним процесом [4, 37].

Український науковець О. Рудакевич зазначив, що позитивним у протистоянні регіональних еліт є те, що в гострій суперечці у політичній боротьбі досягають єдності протилежностей, яка матиме стратегічне значення, адже відмінності в ментальності регіонів можуть бути не подолані навіть через століття спільного проживання [7, 118]. Однак для майбутнього України стратегічно важливим є збереження українською мовою статусу єдиної офіційної мови. Це запорука української держави та консолідації української нації. Важливо не лише констатувати значні ідентифікаційні відмінності між людьми, що проживають в окремих регіонах, а й робити конкретні виважені кроки щодо пом'якшення цих відмінностей. Потрібна комплексна програма, яка би враховувала економічні, соціальні, історико-культурні, а також геополітичні чинники, що генерують поглиблення відмінностей між регіонами або заважають їх зближенню, а також передбачала би реалізацію комплексу заходів з їх подолання. Як уже наголошувалось, консолідація суспільства може бути обумовлена як позитивними, так і негативними чинниками, особливостями і умовами функціонування і розвитку українського соціально-політичного організму. На переконання М. Степика, утрудняють процес консолідації такі чинники, як низький соціально-економічний рівень розвитку українського соціуму, несформоване громадянське суспільство, недостатня ефективність правового регулювання ринкових, міжетнічних стосунків. У таких умовах найбільш реальною і відчутною є саме фрагментарна консолідація [8, 22].

За результатами низку досліджень, у системі ціннісних орієнтацій громадян України етнічний чинник посідає одне з останніх місць, зокрема, представником "свого етносу, своєї нації" у 2009 р. себе вважали 2,6% жителів України (громадянами України, відповідно, 48%) [10, 154]. Взаємодія релігійного та етнонаціонального чинника посилює дезінтеграційний потенціал над інтеграційним у сучасній Україні. За роки незалежності законодавцям в Україні так і не вдалось узгодити стратегію етнонаціонального розвитку України з інтеграційними процесами, затвердити його Концепцію. Етнополітична наука стверджує, що модель, за якою одні етнічні групи та їх культури стимулюються, а інші обмежуються, не може бути гармонійною та стійкою. Аналіз законодавчого поля та практичної діяльності органів державних та громадських інститутів, а також настроїв громадян засвідчує розмивання мовно-культурної єдності українців, консервацію психології малоросійства, розвиток культурної меншовартості, що може призвести до деформації української ідентичності, поглиблення кризи української етнічності. Передумовою і гарантом міжнаціональної злагоди та суспільної єдності України, є, передусім, цілісність і толерантність самої української етнічної нації, яка підтвердила свій державоформуєчий характер. Українська етнонація є системоутворюючим елементом українського суспільства, вона виконує функції демографічної та етнічної основи цього суспільства та основного носія державної мови. Разом з тим, модерна українська культура – це цілісність культурно-духовних надбань не лише українців, але й представників етнічних меншин. Як бачимо, сьогодні в Україні для зменшення гостроти лінії поділу важливим є формування умов для відкритого громадянського суспільства та розвитку демократії.

Механізми досягнення національної консолідації суспільства залежать від багатьох чинників, зокрема, від політичного режиму, національних традицій, рівня соціально-економічного розвитку тощо. В одній ситуації більша ініціатива може йти від держави, від механізмів державного правління, в інших – від громадянського суспільства. Проте національна консолідація буде успішною, коли державна політика у сфері національної консолідації взаємодоповнюється діяльністю інститутів громадянського суспільства. Національна консолідація суспільства найчастіше забезпечується двома способами: політико-правовим засобами та за ініціативою "титульної нації", етнічної серцевини, коли приналежність до нації не визначається державним кордоном. Досвід показує, що нація, яка об'єднана почуттям патріотизму, культурними цінностями, швидше консолідується і спроможна ефективніше вирішувати свої проблеми. Роль держави в консолідації нації є значною, проте її не варто переоцінювати.

Основними чинниками консолідації української нації можна назвати етнонаціональні, соціо-економічні, політичні, культурологічні чинники. Серед ключових політичних чинників консолідації українсь-

кої нації – створення збалансованої моделі державної влади; збільшення ролі парламентаризму (президентські вибори кожного разу демонструють поділ України на дві частини, які протистоять одна до одної); розвиток демократії; зміцнення партійної системи (консолідація партій є складовою загального процесу консолідації суспільства); розвиток політичної культури; розвиток національної, політичної, духовної еліти. Етнонаціональними чинниками консолідації української нації є гармонізація міжнаціональних та міжетнічних відносин, відносини між етносуб'єктами (титульна нація – національні меншини – корінні народи), а також відносини всередині окремого етносу, що відображають соціально-історичні та політико-економічні умови життя цього етносу, його етнічний статус, норми, традиції, пріоритети та цінності.

У межах національної держави політична система здійснює національну консолідацію декількома шляхами: насильницьким шляхом об'єднує етнічно споріднені території навколо центральної влади; вибудовує нову політичну націю шляхом консолідації на принципах громадянства; формує націю на основі корінного етносу (титульної нації); формує націю на основі корінного етносу і намагається приєднати території сусідньої держави, де живе діаспора.

Підсумовуючи, варто наголосити, що подолання соціально-політичного поділу українського суспільства залежить від консолідації політичної еліти, ефективною формою консолідації якої є створення парламентських коаліцій, які базуються на міжелітному консенсусі. Консолідуючий потенціал політичної еліти значною мірою залежить від інституційних факторів – законодавчо закріплених норм, принципів та офіційних інститутів, в межах яких діє еліта, а також наявності консенсусу щодо стратегічних питань суспільного розвитку. Важливу роль відіграють політичні ідеї, які генерує і впроваджує політична еліта з метою розвитку національної консолідації суспільства.

У перспективі подальших досліджень важливими є питаннями розробки ефективної інтеграційної гуманітарної політики, спрямованої на формування єдиної політичної нації, формування національної ідентичності та вирішення мовного питання; зміцнення громадських і культурних зв'язків між російсько- і україномовними регіонами.

Література

1. Вишняк О. Політична типологія регіонів України: динаміка та фактори змін / О.Вишняк // Українське суспільство 1992-2008. Соціологічний моніторинг. – 234 с.
2. Вишняк О.І. Соціокультурна динаміка політичних регіонів України. Соціологічний моніторинг. 1994-2006 / О.І.Вишняк. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2006. – 197 с.
3. Дергачов О.П. Політичні проблеми національної консолідації / О.П.Дергачов / Консолідація українського суспільства: сучасний стан, проблеми та перспективи: матеріали засідання круглого столу (За ред. А.В.Мальгіна; Регіональний філіал національного інституту стратегічних досліджень в м. Сімферополі. – Сімферополь: СФКІСД, 2005. – 168 с.
4. Колодій А. Радянська ідентичність та її носії в незалежній Україні / А. Колодій // Україна в сучасному світі. Соціальні, етнічні і культурні аспекти глобалізації і Україна: конференція для українських випускників програм наукового стажування у США (Доповіді учасників). – К. : Стило, 2002. – С. 36–55.
5. Куць О.М. Етнонаціональна свідомість у державотворчих процесах / О.М. Куць, М.П.Мадін. – Х. : ППВ Новое слово, 2000. – 318 с.
6. Романюк А.С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи : монографія / А.С. Романюк ; Львівськ. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – 391 с.
7. Рудакевич О.М. Національний принцип : етнополітична концепція нації : монографія / О. Рудакевич. – Тернопіль : Вид.-во ТНЕУ Економічна думка, 2009. – 292 с.
8. Степико М. Консолідація української нації: проблеми та перспективи / М. Степико // Вісник НАНУ. – 1999. – №6. – С. 16-26.
9. Тищенко Ю. Міжетнічні взаємини в Україні: виборчий досвід та державна політика у 2005 році [Електронний ресурс] / Ю.Тищенко. – Режим доступу: <http://www.kngu.org/KongrUkr/Monitoring/Monitoring-06/Tischenko.htm>.
10. Українське суспільство 1992-2009. Динаміка соціальних змін / за ред. Ворони В., Шульги М. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2009. – 504 с.

References

1. Vyshniak O. Politychna ty polohiia rehioniv Ukrainy: dynamika ta faktory zmin / O.Vyshniak // Ukrainske suspilstvo 1992-2008. Sotsiolohichni monitorynh. – 234 s.
2. Vyshniak O.I. Sotsiokulturna dynamika politychnykh rehioniv Ukrainy. Sotsiolohichni monitorynh. 1994-2006 / O.I.Vyshniak. – K. : In-t sotsiolohii NAN Ukrainy, 2006. – 197 s.
3. Derhachov O.P. Politychni problemy natsionalnoi konsolidatsii / O.P.Derhachov / Konsolidatsiia ukrainskoho suspilstva: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy: materialy zasidannia kruhloho stolu (Za red. A.V.Malhinia; Rehionalnyi filial natsionalnogo instytutu stratehichnykh doslidzhen v m. Simferopoli. – Simferopol: SFKISD, 2005. – 168 s.
4. Kolodii A. Radianska identychnist ta yii nosii v nezalezhnii Ukraini / A. Kolodii // Ukraina v suchasnomu sviiti. Sotsialni, etnichni i kulturni aspekty hlobalizatsii i Ukraina: konferentsiia dlia ukrainskykh vypusnykiv prohram naukovo stazhuvannia u SSHa (Dopovid i uchasykiv). – K. : Stylos, 2002. – S. 36–55.
5. Kuts O.M. Etonatsionalna svidomist u derzhavotvorchykh protsesakh / O.M. Kuts, M.P.Madin. – Kh. : PPV Novoe slovo, 2000. – 318 s.

6. Romaniuk A.S. Porivnialnyi analiz politychnykh instytutiv krain Zakhidnoi Yevropy : monohrafiia / A.S. Romaniuk ; Lvivsk. nats. un-t im. I. Franka. – Lviv : Vyd. tsentr LNU im. I. Franka, 2007. – 391 s.
7. Rudakevych O.M. Natsionalnyi pryntsyyp : etnopolitychna kontseptsiiia natsii : monohrafiia / O. Rudakevych. – Ternopil : Vyd.-vo TNEU Ekonomichna dumka, 2009. – 292 s.
8. Stepyko M. Konsolidatsiia ukrainskoi natsii: problemy ta perspektyvy/ M. Stepyko // Visnyk NANU. – 1999. – №6. – S. 16-26.
9. Tyshchenko Yu. Mizhetnichni vzaiemyny v Ukraini: vyborchii dosvid ta derzhavna polityka u 2005 rotsi [Elektronnyi resurs] / Yu.Tyshchenko. – Rezhym dostupu: <http://www.kngu.org/KongrUkr/Monitoring/Monitoring-06/Tischenko.htm>.
10. Ukrainske suspilstvo 1992-2009. Dynamika sotsialnykh zmin / za red. Vorony V., Shulhy M. – K. : In-t sotsiolohii NAN Ukrainy, 2009. – 504 s.

УДК: 323.22 (316.774)

Хома Наталія Михайлівна
 доктор політичних наук, доцент
 кафедри теорії та історії політичної науки,
 Львівський національний університет
 ім. Івана Франка
 e-mail: khoma.nata@gmail.com

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА У ФОРМУВАННІ ТА ФУНКЦІОНУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Доводиться ключова роль засобів масової інформації у функціонуванні громадянського суспільства. Акцентується увага на ролі соціальних медіа у становленні громадянського суспільства в умовах інформаційно-комунікаційної революції. Підкреслюється значення нових можливостей відтворення образу, звуку, тексту завдяки електронним технологіям. Наголошується на громадському контролі за владою як функції соціальних медіа.

Ключові слова: блогосфера, соціальні медіа, громадянське суспільство, соціальні мережі, стрім-трансляція.

Хома Наталья Михайловна, доктор политических наук, доцент кафедры теории и истории политической науки, Львовский государственный университет им. Ивана Франко

Роль социальных медиа в формировании и функционировании гражданского общества

Аргументируется ключевая роль средств массовой информации в функционировании гражданского общества. Акцентируется внимание на роли социальных медиа в становлении гражданского общества в условиях информационно-коммуникационной революции. Подчеркнуто значение новых возможностей воспроизведения образа, звука, текста благодаря электронным технологиям. Доказывается значение общественного контроля за властью как функции социальных медиа.

Ключевые слова: блогосфера, социальные медиа, гражданское общество, социальные сети, стрим-трансляция.

Khoma Nataliya, D.Sc. in Political sciences, associate professor of the theory and history of political science chair, Ivan Franko National University of Lviv

Role of social media in formation and functioning of civil society

Civil Society is the self-organized and self-regulated area of public relations in the state, that unites many institutes – subjects, that in the process of their activity form public relations aimed at strengthening civil society. One of these institutions is the means of mass media (media).

The most part of media are non-governmental, private, and therefore are perceived as special – information – commercial projects designed to bring profits to owners. But media is a powerful institute of civil society, their purpose is to inform the public about current events as objectively as possible, to evaluate events. Their ultimate goal is to promote public control over the government.

We have witnessed fundamental changes in the communication model, because anyone can become a "small" media. Electronic technologies created new possibilities for reproduction of image or text: sign, sound, motion, picture and text are combined. "New Media" is all forms of data transmission via the Internet, it covers all of the new technologies in communications, such as: web-sites, e-mail and etc., and "social media" such as services where users interact with content (e.g., communication in blogs or social networks). Thus, new media includes social media.

Social Media is Internet services designed for mass distribution of content, where the content is generated by users themselves. An author may be any one, and that is opposed to traditional media, where the author is the pre-selected and limited number of people. If you use a typology of media space by H. McLuhan ("hot" and "cold" – by the degree of activity and of the audience feedback presence), then social media is the hottest type.

There are following types of social media: social networks; blogs and microblogs; forums; feedback-sites; photo and video sharing; geo-social services. Social networking and blogging are the most effective among social media. In 2014 there were approx. 862 million websites and personal blogs.

Social media is more dispersed and decentralized, less hierarchical compared to traditional media. It is relatively inexpensive or free. Its absolute advantage is the speed of disclosure (instantly). Publication or TV and radio programs after release cannot be changed and modified with social media editing and comments. As social media is characterized by self-organization, the result of the user's activity may be unknown even to user himself.